

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยเป็นประเทศที่กำลังพัฒนาจึงต้องการทรัพยากรบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ และสุขภาพที่แข็งแรงมาเป็นกำลังสำคัญ แต่ในปัจจุบันพบว่ายังมีประชาชนอีก เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะใน เด็กวัยเรียนที่กำลังประสบกับปัญหาทุพโภชนาการอันมีสาเหตุเนื่องมาจากความยากจน ทำให้ขาดแคลนอาหารที่บริโภคหรือที่มีก็รับประทาน เพียงเพื่อให้อิ่มไปวันหนึ่ง ๆ โดยไม่คำนึงถึงคุณค่าทางโภชนาการ ทำให้ร่างกายขาดสารอาหารที่จำเป็นต่อการเจริญเติบโต ถึงแม้ว่าการขาดสารอาหารที่พบในเด็กวัยเรียนจะไม่รุนแรงถึงขนาดทำให้เด็กถึงแก่ความตาย เช่นเดียวกับในวัยทารกหรือวัยก่อนเรียนก็ตาม แต่จะมีผลทำให้อัตราการเจริญเติบโตทางร่างกายหยุดชะงักลง เด็กจะตัวเล็กแกรน สุขภาพอ่อนแอเจ็บป่วยบ่อย สมอองและสติปัญญาที่บ่มิเฉลียวฉลาดเท่าที่ควร ทำให้เด็กเรียนหนังสือได้ไม่ดี ไม่มีกำลังและสมาธิในการเรียน ขาดเรียนบ่อย (ไกรสิทธิ์ ดันติศิริพันธ์ 2524: 60) จากสภาวะดังกล่าวย่อมแสดงให้เห็นแล้วว่าตราบใดที่ร่างกายยังมิได้ รับสารอาหารที่เพียงพอ ร่างกายก็จะคงสภาพของการขาดอาหารและเจ็บป่วยอย่างต่อเนื่องเป็น วัฏจักรที่ไม่จบสิ้น (อารี วัลยะเสวี และคณะ 2525: 47) ซึ่งปัญหานี้จะนำไปสู่ความด้อยพัฒนา ทางร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคมที่ยากต่อการแก้ไขในภายหลัง

จากรายงานของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2524: 458) พบว่า เด็กวัยเรียนในชนบทส่วนใหญ่มีความบกพร่องทางโภชนาการสูงถึง ร้อยละ 30 และยังมีน้ำหนักตัวต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานถึงร้อยละ 13.45 (กรมอนามัย, กองโภชนาการ 2528: 1) โดยเฉพาะเด็กวัยเรียนที่อาศัยอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งมีสภาพภูมิประเทศที่แห้งแล้งกันดาร ผู้ปกครองส่วนใหญ่มีฐานะยากจน มีรายได้โดยเฉลี่ย ต่อคนต่อปีค่อนข้างต่ำ (สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย 2530: ไม่ปรากฏเลขหน้า) เด็กเหล่านี้มักจะมีอาหารรับประทานไม่ครบทุกมื้อ และส่วนใหญ่จะเป็นอาหารที่ไม่มีประโยชน์ ต่อร่างกาย อีกทั้งยังปรากฏเสมอว่ามีเด็กนักเรียนจำนวนหนึ่งในทุกโรงเรียนที่ไม่มีอาหาร มื้อกลางวันรับประทาน และบางคนที่ยากจนมาก ๆ จะมิได้รับประทานแม้กระทั่งอาหารเช้า

ดังจะเห็นได้จากผลการสำรวจสภาพการขาดแคลนอาหารของนักเรียนประถมศึกษาทั่วประเทศ ในปี 2521 พบว่า มีจำนวนนักเรียนที่ขาดแคลนอาหารกลางวันถึง 1,111,750 คน หรือร้อยละ 17 ของนักเรียนทั้งหมด และที่ขาดแคลนอาหารเช้าจำนวน 355,277 คน หรือร้อยละ 6.12 ของนักเรียนทั้งหมด ซึ่งในจำนวนนี้รวมนักเรียนที่ไม่มีทั้งอาหารเช้าและอาหารกลางวัน รับประทานด้วย เมื่อสำรวจตามรายภาคก็ได้พบว่า เด็กนักเรียนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือประสบกับปัญหานักเรียนขาดแคลนอาหารกลางวันและอาหารเช้ามากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 53.40 และ 60.37 ตามลำดับ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2530: 38) จากตัวเลขดังกล่าว แสดงให้เห็นได้ว่าจำนวนนักเรียนที่ขาดแคลนอาหารมีจำนวนไม่น้อย เมื่อเทียบกับจำนวนนักเรียนทั้งหมด โดยเฉพาะในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งหากรัฐบาลไม่เร่งดำเนินการแก้ไขก็ย่อมจะส่งผลกระทบต่อคุณภาพของประชากรและเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศในอนาคต

โครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนจึงเป็นโครงการที่รัฐบาลจัดขึ้นภายใต้การดำเนินงานของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (ตั้งแต่ปี พ.ศ.2520) โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อช่วยลดปัญหาทุโภชนาการในเด็กนักเรียนและเป็นกิจกรรมที่ช่วยพัฒนาสุขภาพอนามัยของนักเรียนประถมศึกษาให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นแม้จะเป็นเพียงการรับประทานอาหารกลางวันที่มีคุณค่าเพียงมื้อเดียวก็ตาม

โรงเรียนประถมศึกษาในฐานะที่เป็นสถาบันหนึ่งในสังคมซึ่งจัดดำเนินการศึกษาภาคบังคับ และเป็นศูนย์กลางของชุมชนในการให้ความรู้และประสบการณ์ด้านต่าง ๆ แก่นักเรียน จึงมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดอาหารกลางวันในโรงเรียน เพื่อให้เด็กนักเรียนได้รับประทานอาหารที่ถูกหลักโภชนาการ สร้างสุขอนามัยที่ดีและปลูกฝังนิสัยการบริโภคที่ถูกต้อง อีกทั้งยังเป็นการช่วยเหลือนักเรียนที่ขาดแคลนให้มีอาหารกลางวันรับประทาน อันเป็นการตอบสนองนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ที่ต้องการให้โรงเรียนประถมศึกษาที่อยู่ในสังกัดทุกโรงเรียนสามารถดำเนินการจัดโครงการอาหารกลางวันให้ได้ครบทุกโรงเรียนภายในปีการศึกษา 2530

ในปัจจุบันสภาพการจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนโดยทั่วไปยังอยู่ในระดับที่ไม่น่าพอใจ โรงเรียนส่วนใหญ่ยังไม่สามารถจัดดำเนินการได้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของโครงการ เนื่องจากประสบกับปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ มากมาย ไม่ว่าจะเป็นเพราะสภาพภูมิประเทศที่แห้งแล้งกันดารห่างไกลการคมนาคม นักเรียนยากจนไม่มีเงินซื้ออาหารของโรงเรียน

ขาดความร่วมมือจากบุคลากรในโรงเรียนชุมชน ตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หรือแม้กระทั่ง
 ตัวผู้บริหารโรงเรียนเองซึ่งถือได้ว่าเป็นบุคคลที่สำคัญที่สุดในโรงเรียนก็ยังไม่ให้ความสนใจและ
 เอาใจใส่ต่อการจัดโครงการอย่างจริงจังเท่าที่ควรจนทำให้โครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน
 หลายแห่งต้องประสบกับความล้มเหลวและหยุดดำเนินการไปในที่สุด สอดคล้องกับคำกล่าวของ
 สุชาติ โสมประยูร (2526: 67) ที่ว่า กิจกรรมหรือโครงการมากมายต้องล้มเหลวหรือ
 ประสบกับความผิดหวังเพราะผู้บริหารไม่ให้การยอมรับและไม่สนใจหรือเอาใจใส่เท่าที่ควร
 จากเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทราบถึงความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนเกี่ยวกับ
 สภาพและปัญหาในการจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษาที่อยู่ในสังกัด
 สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 11 อันประกอบด้วยจังหวัด
 นครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ ศรีสะเกษ และสุรินทร์ ซึ่งพบว่าเป็นจังหวัดที่มีประชาชนจำนวนมาก
 มากประสบกับปัญหาทุพโภชนาการ เพื่อนำข้อมูลที่ได้รับเสนอแนะแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการ
 หารูปแบบการจัดดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนที่เหมาะสมกับสภาพของแต่ละ
 ท้องถิ่นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนเกี่ยวกับสภาพและปัญหาในการจัด
 โครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา
 แห่งชาติ เขตการศึกษา 11
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนเกี่ยวกับปัญหาในการจัด
 โครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา
 แห่งชาติ เขตการศึกษา 11 ที่อยู่ในเขตเทศบาลหรือสุขาภิบาล และนอกเขตเทศบาลหรือ
 สุขาภิบาล

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาเฉพาะสภาพและปัญหาในการจัดดำเนินงานโครงการ
 อาหารกลางวันในโรงเรียนตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงาน
 คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 11 ที่อยู่ในเขตเทศบาลหรือสุขาภิบาล
 และนอกเขตเทศบาลหรือสุขาภิบาล

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 11 ที่ปฏิบัติหน้าที่ในปีการศึกษา 2530

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. ผู้วิจัยถือว่าผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาทั้ง 2 กลุ่ม ตอบแบบสอบถามความคิดเห็นของตนเอง และตอบตามสภาพความเป็นจริงที่ปฏิบัติอยู่ในโรงเรียน
2. การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยไม่คำนึงถึงขนาดของโรงเรียน และระยะเวลาในการจัดดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนที่ผ่านมา
3. ผู้วิจัยถือว่าผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาที่เป็นประชากรและกลุ่มตัวอย่างประชากรในการวิจัยครั้งนี้ยึดถือรูปแบบในการจัดอาหารกลางวันตามที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติกำหนดไว้เหมือนกัน

ข้อจำกัดของการวิจัย

ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัย ได้เก็บรวบรวมมาจากแบบสอบถามเพียงอย่างเดียว เท่านั้น

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

1. ความคิดเห็น หมายถึง ความรู้สึก ความคิดที่มีต่อเรื่องใด เรื่องหนึ่ง เมื่อบุคคลมีประสบการณ์เกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ มาแล้ว
2. สภาพการจัดดำเนินงาน หมายถึง การดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันที่เป็นอยู่ในปีการศึกษา 2530
3. ปัญหาการจัดดำเนินงาน หมายถึง สิ่งที่เป็นข้อสงสัยหรืออุปสรรคที่ต้องการหาคำตอบในการดำเนินงานนั้น

4. โครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน หมายถึง โครงการส่งเสริมการจัดอาหารกลางวันโดยโรงเรียนเป็นผู้จัดดำเนินงานในรูปแบบต่าง ๆ กัน เพื่อให้นักเรียนได้รับประทานอาหารกลางวันที่มีคุณค่าทางโภชนาการ

5. รูปแบบการจัดอาหารกลางวัน หมายถึง รูปแบบที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติกำหนดขึ้น เพื่อให้โรงเรียนสามารถเลือกจัดอาหารกลางวันในโรงเรียนในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งหรือหลายรูปแบบตามสภาพความเหมาะสมทางเศรษฐกิจและท้องถิ่นที่แต่ละโรงเรียนตั้งอยู่ มี 4 รูปแบบดังนี้

5.1 แบบจัดอาหารเพิ่มเติม เป็นรูปแบบที่ให้นักเรียนนำอาหารมาจากบ้าน โดยทางโรงเรียนจัดทำอาหารคาว (กับข้าว) หรืออาหารหวาน (ขนม) เพิ่มเติมให้ทุกวัน

5.2 แบบอาหารจานเดียว เป็นรูปแบบที่เหมาะสมสำหรับการจัดสลับกับรูปแบบอื่น ๆ เนื่องจากทำได้ง่าย ราคาถูก และมีคุณค่าทางอาหารครบ เช่น ขนมจีน ก๋วยเตี๋ยว ข้าวผัด ข้าวราดแกง

5.3 แบบอาหารชุด เป็นรูปแบบที่สมบูรณ์ที่สุดทั้งปริมาณและคุณค่าทางโภชนาการ ประกอบด้วย ข้าว กับข้าว และขนมหรือผลไม้ เหมาะกับโรงเรียนขนาดใหญ่

5.4 แบบอาหารประสม เป็นรูปแบบการจัดที่มีตั้งแต่ 1 รูปแบบขึ้นไปประสมกัน โดยโรงเรียนสามารถนำรูปแบบทั้ง 3 ชนิดดังกล่าวข้างต้นมาใช้จัดสลับกันไป

อาหารเสริม หมายถึง น้ำนมทุกรูปแบบหรืออาหารที่ผลิตจากพืชตระกูลถั่ว เช่น นมผง นมถั่วเหลือง ถั่วเขียวคั้นน้ำตาล ฯลฯ โดยโรงเรียนนำมาจัดเสริมให้นักเรียนรับประทานนอกจากการจัดอาหารกลางวันอย่างน้อยสัปดาห์ละ 2 วัน หรือมากกว่าก็ได้

6. กิจกรรมการเรียนการสอนเพื่ออาหารกลางวัน หมายถึง แนวทางการจัดการเรียนการสอนที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ กำหนดให้กิจกรรมอาหารกลางวันเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอน โดยบูรณาการเข้ากับกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ คือ กลุ่มทักษะ กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย และกลุ่มประสบการณ์พิเศษ มาสัมพันธ์กัน โดยมีกลุ่มงานและพื้นฐานอาชีพ (แขนงงานบ้าน และงานเกษตร) เป็นแกนกลาง เมื่อบูรณาการแล้วกิจกรรมอาหารกลางวันจะประกอบด้วย

กระบวนการ 7 ขั้นตอน คือ การเตรียมผลผลิต การเตรียมอาหาร การประกอบอาหาร การรับประทานอาหาร การเก็บและล้าง การจัดการ และการถนอมอาหาร

7. โรงเรียนประถมศึกษา หมายถึง โรงเรียนประถมศึกษาที่สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ในเขตการศึกษา 11 ซึ่งได้แก่ จังหวัดนครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ ศรีสะเกษ และสุรินทร์

8. โรงเรียนในเขตเทศบาลหรือสุขาภิบาล หมายถึง โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ที่ตั้งอยู่ในท้องถิ่นซึ่งมีพระราชกฤษฎีกายกฐานะขึ้น เป็นเทศบาลหรือสุขาภิบาลตามพระราชบัญญัติเทศบาล พุทธศักราช 2496 (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2511)

9. โรงเรียนนอกเขตเทศบาลหรือสุขาภิบาล หมายถึง โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ที่ไม่ได้ตั้งอยู่ในท้องถิ่นซึ่งมีพระราชกฤษฎีกายกฐานะขึ้น เป็นเทศบาลหรือสุขาภิบาลตามพระราชบัญญัติเทศบาล พุทธศักราช 2496 (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2511)

10. ผู้บริหารโรงเรียน หมายถึง ผู้อำนวยการ อาจารย์ใหญ่ ครูใหญ่ หรือผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่ราชการแทนบุคคลดังกล่าวในการบริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติในเขตการศึกษา 11

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย